

om wat ik deed af te keuren? Ik weet maar al te goed: dit ligt niet in Uw aard. Gij hebt niets van het dictatoriale in U. Maar daarin ligt dan ook de grond van mijn verwondering. Waarom wijkt Uw houding in de zaak van Dr v. d. V. S. zozeer van Uw gewone houding af?

Niet voldaan ben ik inzonderheid over het feit, dat Gij niet wilt toestemmen, dat mijn aanval op den anonymus uit de „N. R. Cl.“, die mij later met afdoende zekerheid bleek Dr v. d. V. S. te zijn, niet persoonlijk was. Ik heb argument op argument aangevoerd om te trachten U daarvan te overtuigen. Op geen dezer argumenten gaat Gij echter in. Gij negeert ze volkomen. Gij herhaalt alleen iets breder, wat Gij vroeger reeds gezegd hebt. Het eenig nieuwe, wat Gij hieraan toevoegt is, dat Gij uit een enkel woord, door mij gebruikt, het bewijs meent te kunnen leveren. Ik had van den anonymus, die toen nog voor mij anonymus was, beweerd: „wanneer Dr v. d. V. S. wordt aangevallen, zet hij het na maanden of jaren door allerlei geniepigheden betaald“. En nu gelooft Gij mij met het woord „betaald zetten“ te hebben gevangen. Gij argumenteert: „De uitdrukking, dat hij met geniepigheden betaald zette elken aanval op Dr v. d. V. S., laat naar goed Hollandsch zelfs geen andere verklaring toe. Betaald zetten doet men het leed ons zelf aangedaan, niet wanneer men het voor een ander opneemt“. Ik moet U dit echter ten stelligste betwisten. „Betaald zetten“ is synoniem met „zich wreken“. Het is er alleen een zachtere vorm van. Nu wrekt men zich heusch niet alleen om leed, dat men zelf onderzocht, maar ook om dat wat een ander werd aangedaan. De bloedwraak b.v. werd juist altijd toegepast om wat aan een ander was begaan. Wel onderstelt wraak en het „betaald zetten“ zekere leedgemeenschap. En dat klopt toch volkomen op de verklaring, welke ik indertijd gaf. Ik had, zoo verantwoordde ik mij, betreffende den anonymus met drie mogelijkheden rekening te houden: 1e. hij was Dr v. d. V. S. zelf; 2o. hij werd door Dr v. d. V. S. geïnspireerd en 3o. hij ontzag uit sympathie of anderszins Dr v. d. V. S. en sprong gedurig voor hem in de bres. In elk dezer drie gevallen kon „betaald zetten“ taalkundig op zijn plaats zijn. Ik heb U de reden genoemd, waarom ik zelfs ernstigen twijfel bij mij voelde bovenkomen of Dr v. d. V. S. de anonymus wel was. Maar Gij geeft geen blijk daaraan eenige aandacht te hebben geschonken. Ik kan niet anders dan daarover mij bij U beklagen. Want dat is oorzaak, dat Gij in het verdere gedeelte van Uw antwoord langs mij heen redeneert. Langs mij heen gaat daarom Uw betoog over goede journalistiek. Langs mij heen gaat ook het voorbeeld, dat Gij van Uw Vader aanhaalt, toen deze over de pelgjas van Dr Vos schreef. Het was klaar als de dag, dat het stuk van Uw Vader, welke een waarde het uit litterair oogpunt ook behoude, persoonlijk gepunt was. Het doelde op karaktereigenschappen van Dr Vos. Daar ging het echter bij mijn bestrijding van Dr v. d. V. S. nooit over. Op de vraag: waarin heb ik het karakter van Dr v. d. V. S. aangetast, welke karaktereigenschap heb ik hem toegeschreven, is men totnogtoe alle bescheid schuldig gebleven. Ik zou mij allerminst schamen het voorbeeld van Uw Vader te volgen, wanneer het hier inderdaad een soortgelijk geval betrof. Maar dat juist is hier niet aanwezig. Het bewijs daarvoor kunt Gij in wat ik vroeger publiceerde over de onderhavige

kwestie overvloedig vinden. Ik zou hier op mijn beurt in herhaling en uitbreiding moeten treden. Daarvan verwacht ik echter geenerlei heil.

Intmiddels houd ik de broederhand naar Dr v. d. V. S. uitgestrekt.

Gij hebt zelf geschreven, dat hij tegen mij heeft gedaan, wat Gij onder broeders ontoelaatbaar acht.

Zonder een martelaarspose aan te nemen — want dat zou mij niet lukken, gesteld, dat ik het wilde —, zonder in den stoel des verdrukten plaats te nemen — want daar zou ik het niet lang uithouden — zonder te leunen op het stokken van Oldenbarnevelt en mij in te voelen in den toestand van Palamedes of de Vermoorde Onnoozelheid — want daar moet men een natuur voor hebben — herhaal ik, dat Dr v. d. V. S. mij veel grievends heeft aangedaan.

Dr v. d. V. S. zei zelf in de „N. R. Cl.“: ik „lart“ Dr Hepp.

Ontdanks dat alles houd ik de broederhand nitgestrekt.

Ik antwoord: ook dat vergeef ik U om 's Heeren wil.

Maar dat is het eenige niet.

Ik heb hem, zooals Gij weet, in „De Reformatie“ verzekerd: Ik heb niets persoonlijks tegen U bedoeld, doch mocht ik U desondanks in eenig opzicht gekrenkt of beleedigd hebben, dan bied ik U mijn verontschuldiging aan.

In deze korte verklaring ligt veel samengedrongen. Daar ligt b.v. in opgesloten: In de zinsnede, waarover Gij, Dr v. d. V. S., zoo zijt gevallen en waarin sprake is van de „Van Gereformeerde zijde“ heb ik niet bedoeld U als dien éénen beruchten anonymus aan te wijzen; het spijt mij, dat mijn woorden bij sommigen of velen dien indruk hebben gewekt; indien ik geweten had, dat wat Prof. Kuiper in „De Heraut“ thans mededeelt, er waren, die U voor de „sluipwesp“ hielden, zou ik mij zeker anders hebben uitgedrukt; daarom, wanneer mijn woorden aanleiding hebben gegeven om dien verkeerdte indruk te vestigen, spreek ik daarover gaarne mijn leedwezen uit.

Ik vraag U: hoe kan ik met eerbiediging van de waarheid verder gaan?

Wat ik 4 Januari verklaarde, was in geen zinnelijke frase.

Behoorde Dr v. d. V. S. daarmee geen genoegen te nemen?

Mocht hij langer weigeren de broederhand te vatten?

En nu stelde het mij zoo bitter teleur, dat Gij in plaats van Dr v. d. V. S. aan te raden die hand te grijpen, hem in zijn onverzoonlijke houding blijft. Dit bedoelt Gij natuurlijk niet. Maar het is er, naar ik meen, het gevolg van.

Met alle respect voor Uw inzicht hebt Gij door Uw artikelen de zaak meer kwaad dan goed gedaan.

Dit heeft dan ook de laatste weken mijn gedachten vaak in beslag genomen: hoe komt het toch, dat Prof. Kuiper deze kwestie door zulk een gekleurden bril beziet?

Naar ik geloof komt dit hieruit voort, dat Gij tegenover de medewerking van Dr v. d. V. S. in de „N. R. Cl.“, ofschoon die niet onder Uw toezicht of bescherming wordt uitgeoefend, toch minder vrij staat dan ik.

Gaarne wil ik mij daarover nader verklaren.

Gij zijt blijken Uw artikelen zeer erkentelijk, dat hij aan het regiem van den sluipwesp-medewerker in de „N. R. Cl.“ een einde heeft ge-

maakt. Mijn houding in deze is echter meer gereserveerd. Gij zult wel begrijpen, dat ik om het verdwijnen van de „sluipwesp“ niet treur. Ofschoon ik er moet bijvoegen, dat zij mij niet zoo hinderde als U. Ook mij probeerde ze wel te steken. Maar een vinnige zwaai met vingerdoekje, servet of wat ik voor de hand had, hield het beest wel weer een poos uit de buurt. Hoewel ik haar manieren allesbehalve fraai en aangenaam vond, achtte ik haar toch niet bijster gevaarlijk. De sluipwesp-medewerker was zoo sterk vooringenomen en subjectief, dat hij van ons kerkelijk leven karikaturen teekende. Niet alleen onze menschen voelden dat zoo, maar ik heb ook wel anderen gesproken, die er datzelfde in zagen. En laten we hem die eer nageven, dat hij soms zeer oorspronkelijk en geestig was. De beeltenis van den „ouderling“ was een meesterstukje van karikatuur. Maar betrekkelijk weinigen zullen hem voor 100 pCt. au sérieux hebben genomen. Aan verzamelaars van stijfhoemen zou ik dit exemplaar willen aanbieden: de sluipwesp liep op klompen. Men hoorde de subjectiviteit aankomen. Ik wil daarmee niet zeggen, dat ze onschuldig was. Doch als ze af en toe een ferm tik kreeg was ze tamelijk onschadelijk.

Maar goed, Gij dacht daarover anders. Tot de „verschillende vooraanstaande personen, tot wie Dr van der Vaart Smit zich wendde vóór hij het vaste medewerkerschap aan de „N. R. Cl.“ aanvaardde, behoort naar uit Uw artikelen op te maken valt ook Gij. Gij ontriedt het hem niet „mits die medewerking een strikt objectief karakter droeg“. Dit advies van U zoowel als van de andere „vooraanstaande personen“, wie zij ook mogen zijn, betreurt ik in sterke mate. Hoe buitengewoon hoog ik in den regel ook Uw adviezen stel, dit dunkt mij niet juist te zijn geweest. Ik kan het mij heel goed verklaren. Gij wildet ons van de „sluipwesp“ verlossen. Toch had er naar ik meen, die prijs niet voor mogen worden betaald. Want ik kan het niet anders zien of er is een toestand door geschapen, welke niet in het belang onzer kerken is. Onze kerken zijn er niet door gediend, dat haar geschillen in een liberaal blad worden besproken, dat zulk een liberaal blad zich door een van onze menschen mengt in onze aangelegenheden, dat in dat liberale blad kritiek wordt geoefend op toestanden en personen onder ons. Dat is niets minder dan een misstand. Ook onze christelijke pers is er niet door gediend. Vooral onze dagbladpers niet, die toch al zulk een geduchte concurrentie ondervindt. Er zijn altijd zwakken onder ons, die spreken: wij worden ook in de liberale pers over onze kerkelijke toestanden ingelicht, die is nog zoo kwaad niet, die is ook veel groter en daarom abonneer ik mij daarop maar alleen. Wel speelt Dr v. d. V. S. telkens tegen mij uit, dat eenige jaren geleden op verzoek van „De Telegraaf“, ik in een serie over „Geestelijke stroomingen“ een artikel schreef over het Calvinisme, dat in tweeën geplaatst is. Maar ik behoeft U niet te betoogen hoe onwaar en onwaardig dit is. Ik schreef niet als medewerker nog minder als vaste medewerker. Ik schreef voor één keer ter propagande van onze beginselen. Ik schreef met mijn volen naam. Ik schreef in het geheel niet over toestanden in onze Gereformeerde Kerken, noemde die zelfs niet noch ook personen uit haar midden. Kennelijk heeft men hier te doen met het zoeken naar een stok, wat Uw goedkeuring nooit kon wegdragen. Ook lant ik er mij den mond niet door snoeren om te getuigen tegen het verkeerde van

het vaste
het Gerefor
blad. Nu z
het toch n
V. S. dit
dat hij ziel
voorlichting
lijk verklar
en meening
— de een
ander
zich te ne
ook ten ze
Gij niet ko
strikt obje
voldaan? (e
jegens Dr
zoon verse
een oogent
ik te zijn
dat het wi
helling zo
zich aan d
nu eenmaal
steeds par
eisch, well
nen naak
leveren va
levensbesl
van overlij
naren krib
subjectief
een ander
V. S. ze l
in het hel
Gij Uw ad
strekke had
geadviseer
Cl.“ neer
schuwde he
de „Amste
gewezen: l
van onze
houden, on
tegen int
voorlichtin
edert wat
wil der lit
pers heeft
wil, dat wi
denkend d
zijn haar
dan op ke
stellen? W
werkerscha
zeven slui
eerde, zij
daarvoor r
zichzelf. M
de liberale
zagen zal?
germate d
de „N. R.
van Prof.
ruim twee
teerden, o
het persfa
haar klein
stam bij l
laatste „C
redakteur
vrij zijn

POPULAIR-WETENSCHAPPELIJKE SCHETSEN

Iets over het beeld van Jezus in de moderne literatuur

door

W. M. LE COINTRE.

XXI.

Men kan spreken, gelijk gedaan wordt, van een „Russisch“ Christus en het valt te verstaan, dat wij ook aan dat beeld van den Heiland niet kunnen voorbijgaan, 't zekere ook niet mogen doen, gelet op de groote belangstelling, die in bepaalde kringen ook onder ons aan den dag wordt gelegd voor de Russische literatuur, m.n. voorzover ik kan nagaan, voor het werk van Dostojewski. Nu kan de plaats, die wij daaraan kunnen wijden, in het geheel van dit overzicht, niet anders dan een zeer bescheiden zijn, terwijl ook de wijze van behandelen van deze dingen, waaraan zoo heel veel vastzit, niet anders dan buitengewoon beknopt en dies hoogst onvolledig en dus menigeen onbevredigend zijn zal.

De geschiedenis van het Russische Jezus-beeld is, bij mijn weten, nog niet geschreven. Een prachtig-oriënteerend en m.n. voor ons zeer waardevol artikel over deze materie vindt ge in het werk van den theologischen Professor Dr Johannes Leipoldt: Vom Jesusbilde der Gegenwart, waarin het zesde opstel gewijd is aan „Dostojewski und der russische Christus“. Belangstellenden moge ik naar dat werk en dat artikel in 't bijzonder verwijzen, waartuit wij ook zelf menig belangrijk gegeven putten. Hopelijk kunnen wij elders wat breder van deze dingen handelen.

Bij de behandeling van het Russische Jezus-beeld, in het geheel van ons betoog, acht ik het noodzakelijk mij te beperken tot het naar voren brengen van de beide, zonder tegenspraak, belangrijkste figuren, waar het om Jezus Christus gaat, n.l. de reeds-genoemde Dostojewski en de misschien nog meer algemeen-

bekende (en gekende) Tolstoj. Ik weet wel, dat er met recht ook nog anderen zouden kunnen worden genoemd en denk daarbij b.v. aan Iwan Sergejewitsj Toergenev (1818—'83), wel genoemd, de eerste Russische dichter, dien Europa heeft leeren kennen en begrijpen. Van dezen, meer naar het Westen georiënteerden, dichter en romanschrijver zegt, in het verband, waarom het ons nu vooral is te doen, zeer opmerkenwaardige dingen een ander, ook zeer bekend Russisch schrijver, Dmitri Mereschkowski, in zijn in het Duitsch onder den titel „Ewige Gefährten“ vertaald werk, waarin hij ook een opstel aan Toergenev wijdt. Juist waar hij Toergenev daarin stelt tegenover Dostojewski en Tolstoj, acht ik het van belang, zonder daarop nader in te gaan, zijn meening te doen hooren. Mereschkowski zegt dan o.m. (vrij weergegeven) het volgende: „Leo Tolstoj heeft het in zijn werken altijd over den naam van een mensch (natuurlijk is bedoeld, als hij van Jezus spreekt) maar allen gevoelen, dat het maar niet zonder meer een mensch is, over wien hij het heeft. Dostojewski noemt den naam Gods, maar een ieder gevoelt, dat hij het niet over God heeft, zonder meer. Toergenev zwijgt (schijnbaar dus, over Jezus), maar komt al zijgend Christus naderbij dan Tolstoj en Dostojewski.“

Hoe dan deze ongenoemde Christus eruit ziet, vraagt ge? Daarvoor verwijst Mereschkowski naar een verhaal van Toergenev, waarin hij het heeft over de verschijning van een man, dien hij eens als jongen man zag in een dorpskerk in waarin hij, tot zijn groote ontroering, Christus herkende. Tenlotte meent hij het dan te begrijpen: juist dat gezicht, dat leek op alle menschen gezichten, is het ware Christus-gezicht.

Mereschkowski vraagt dan: „Is dit de Christus van Tolstoj, der menschen zoon, de louter menschelijke? Neen. Het is weliswaar een heel eenvoudig mensch, doch wie hem aanziet, wordt de nabijheid Gods gewaar.“

Is het de orthodoxe, bijzantijnsch-kerkelijke Christus van Dostojewski? Neen. Want deze Christus bevindt zich op het altaar bij de geestelijken of op de prachtige

heiligenbeelden. Maar Christus, van wien Toergenev verhaalt, kwam met de andere menschen gewoon uit de alledaagsche wereld in de kerk en zal ook in die wereld terugkeeren. Ook is zijn gezicht „een heel gewoon menschengezicht“. Het is geheel en al goddelijk, wijl het geheel en al menschelijk is. Christus is de wereld, Christus besloten binnen de mensheid, dat is die niet-bekende en ongenoemde, doch ware Christus van Toergenev.“

Hoog boven de Christus-prodiking van Dostojewski en Tolstoj, die hij zeer bedenkelijk acht (ik hoop daarop aan 't slot nog terug te komen) stelt Mereschkowski dat, wat hij den gemeenschappelijken grondslag noemt der beide beschavingen, van Oost en West, n.l. de z.g. „wereldlijke“ Christus, van welk pantheïstisch, pan-Christisch maaksel wij nu niet nader willen handelen. Wij meenen echter goed te doen, naast de behandeling van de twee grootmachten der Russische literatuur, toch ook met een enkel woord heen te wijzen naar de gestalten, die bij hem onwillekeurig in de schaduw blijft en toch ook in ons verband zeker niet van belang is ontbloot die n.l. van Toergenev.

Fedor Michailowitsch Dostojewski (1821—'81) is een man geweest van onoverzienbare betekenis en invloed, allereerst in Rusland-zelf, maar ook in Europa, hoe afkeerig hij zelf ook van dat Europa was.

Het is welhaast ondoenlijk in kort bestek van hem te handelen, er is, van welken kant ook benaderd, altijd iets reusachtigs, geweldigs aan dezen mensch. Zijn werken b.v. min of meer bespreken, het mag ondoenlijk heeten: de complete uitgave zijner geschriften (die dan nog geeneens volledig is) omvat in het Duitsch niet minder dan 22 deelen, in zijn boekken behandelt hij de allergewichtigste levensvragen, als zoodanig moeten ze dan ook beschouwd. Wij zijn wel in verlegenheid, nu we toch ook van hem moeten handelen. Wij meenen het beste te doen enkele markante trekken van zijn levensbeschouwing naar voren te brengen, hem zelf ook te laten spreken in een der bekendste uitingen in heel

zijn oeuvre, enkel woor
achterwege
Om met
ut de lags
dokter, zijn
familie bos
vrij bekrom
voor heel
af aan, he
kent, in 't
armen, gelij
in Moskou)
ni spoedig
de kunst
leven lang
in een hui
waarin hij
sporen van
te lijden h
zijn ouders
opstel leer
vroeg over
vuur“. Indi
dig, onwee
surige bove
fel ook, al
hij vond zi
daarbij: hij
roes versp
diepste mo
werk kon
teels „een
wijelen, c
de pen gre
ook zijn w
als kind le
gewoon pr
epilepsie, v
gaat met g